

Model voor het ITI plan per G4 stad in Kansen voor West III (21-27) – artikel 28 CPR

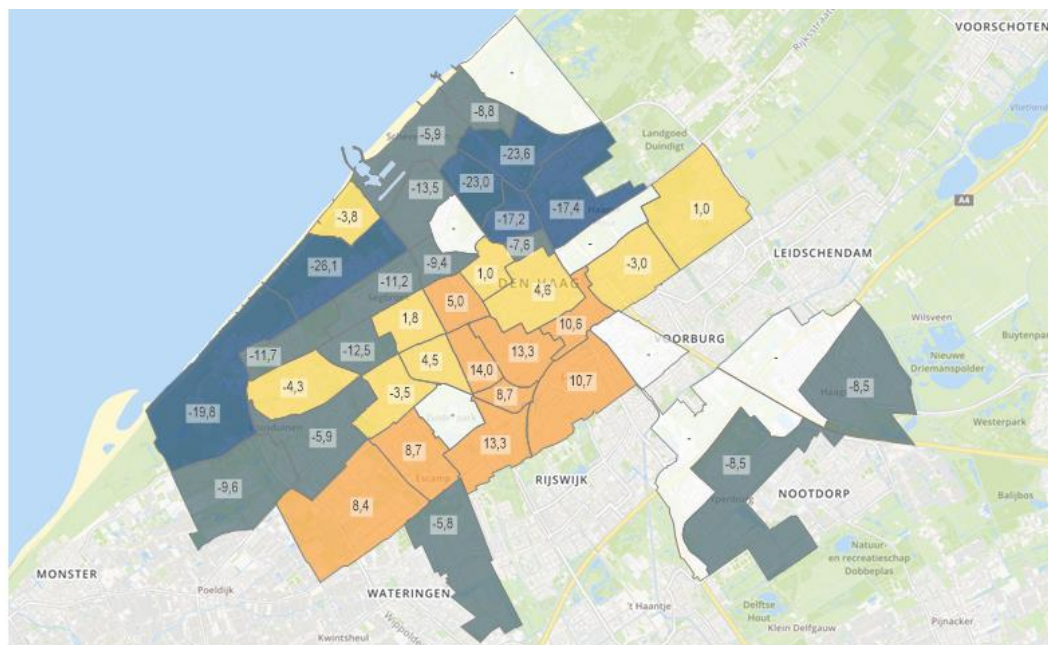
Grondslag artikel 28 tm 34 van de GB verordening

Stad	Den Haag
Titel	Haags Uitvoeringsprogramma Kansen voor West III
Versie	1.0
Geselecteerde gebieden	Den Haag Zuidwest en de stadsdelen: Centrum, Laak, Haagse Hout. Aangevuld met de bedrijvzones.
Geselecteerde instrumenten	ITI/CLLD

1. 1. IDENTIFICATIE EN ONDERBOUWING VAN DE GEKOZEN GEBIEDEN BINNEN DE ITI VAN DE STAD

Referentie: artikel 29, lid 1, punt a), van de GB-verordening

Gemeente Den Haag stelt iedere paar jaar een achterstandsscore vast van de verschillende gebieden in de stad. Deze achterstandsscores worden gevormd door een aantal factoren: de het aandeel etnisch culturele groepen, het gemiddeld inkomen, aandeel personen met een bijstandsuitkering, de huurpunten en de sociaaleconomische factor. Het aandeel bijstandsuitkeringen, de gemiddelde inkomens en bijvoorbeeld de schuldenproblematiek worden door het CBS bijgehouden. Deze CBS cijfers tonen aan dat de G4 steden achterlopen op de andere (grotere) steden. Hoewel de zwaartepunten binnen de G4 verschillen zijn er overeenkomstige problemen die groter zijn dan in de andere grote steden en zich sterk gecumuleerd manifesteren in ontwikkelgebieden (lees: achterstandsgebieden) van de G4. Zo ligt de werkloosheid boven het nationale gemiddelde, ligt de arbeidsparticipatie er aanzienlijk lager en zit het percentage vroegtijdige schoolverlaters ruim boven het nationale gemiddelde. Dit heeft zich ook vertaald in Den Haag, in achterstandsgebieden met een hoge achterstandsscore. In onderstaande afbeelding is de achterstandsscore van verschillende wijken in de gemeente Den Haag weergegeven:

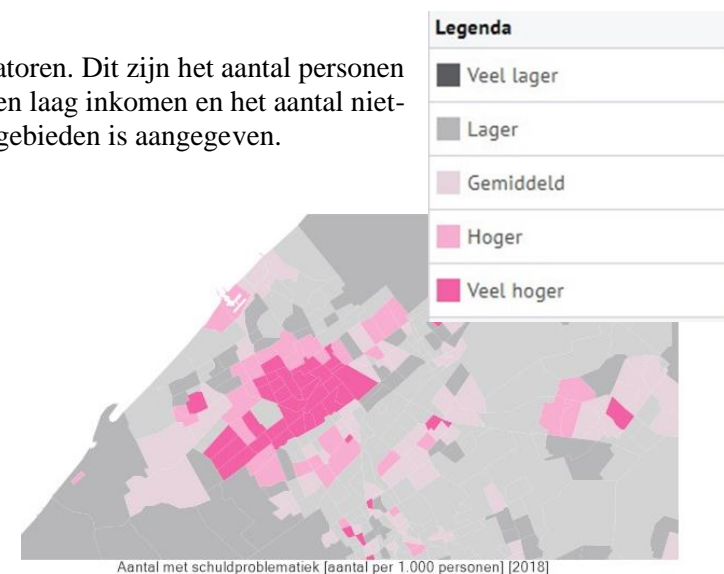
■ < -15 ■ -15 < -5 ■ -5 < 5 ■ 5 < 15 ■ >= 15

De achterstanden zijn door de economische ontwikkelingen van de afgelopen jaren (mede als gevolg van de COVID 19 pandemie) verder verscherpt en uit zich met name in een grote (jeugd)werkloosheid en tweedeling in de steden. Naast deze meer arbeidsmarkt gerelateerde aspecten die achterblijven in de ontwikkelgebieden is er nog een belangrijk aandachtspunt, namelijk het aanhaken bij maatschappelijke transitie (zoals Energie, Zorg en Digitalisering).

Transities kunnen veel impact maken in de ontwikkelgebieden. De energietransitie en in het bijzonder het verduurzamen van de bebouwde omgeving kan bijvoorbeeld veel verschil maken. Juist binnen ontwikkelgebieden is sprake van slecht geïsoleerde woningen, achterstallig onderhoud en vocht/schimmel problematiek. Door de energietransitie in te bedden in de ontwikkelgebieden, kan deze problematiek worden aangepakt. Dit helpt ook in de levensverwachting van de inwoners van de ontwikkelgebieden. Vaak is de levensverwachting aanzienlijk lager dan in de betere gebieden van de stad. Door bijvoorbeeld leefstijlpreventie en zorg kan deze transitie verder worden ingezet in het gebied. Daarnaast is er grote laaggeletterdheid in de gebieden. Wanneer iemand laaggeletterd is, dan zijn veel aspecten in het alledaagse leven moeilijk. Zeker door de verdere digitalisering. Bijvoorbeeld het kopen van een treinticket in een automaat is voor steeds meer mensen een uitdaging. Door te zorgen dat iedereen mee kan komen in de digitalisering, wordt ook de laaggeletterdheid aangepakt, waardoor impact wordt gemaakt.

Om de problematiek van de verschillende gebieden nog nader uit te lichten is gebruik gemaakt van vier indicatoren. Dit zijn het aantal personen in de gebieden met schuldenproblematiek, het aantal personen met een bijstandsuitkering, huishoudens met een laag inkomen en het aantal niet-werkenden. Ter verduidelijking is hiernaast de legenda weergegeven waarin de verschillende kleuren van de gebieden is aangegeven.

Kaart 1 betreft de schuldenproblematiek in de verschillende wijken in Den Haag. De kaart laat zien dat de schuldenproblematiek in Den Haag Zuidwest en de wijken van de stadsdelen Laak en Centrum veel hoger is dan in de rest van de stad. In de wijken Bezuidenhout en Mariahoeve van het stadsdeel Haagse Hout is te zien dat de problematiek hoger is dan de gemiddeld voor Den Haag en Nederland.

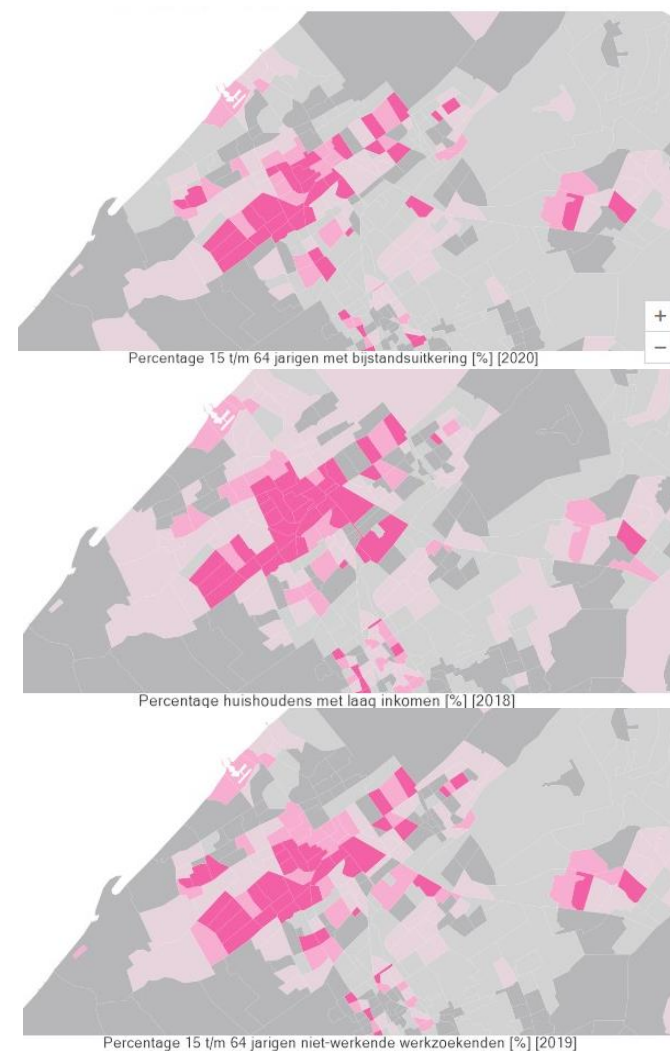

Kaart 2 betreft het aantal bijstandsuitkeringen in de verschillende wijken in Den Haag. De kaart laat zien dat het aantal bijstandsuitkeringen in Den Haag Zuidwest en de wijken van de stadsdelen Laak, Centrum en Haagse Hout (met uitzondering van Marlot en Benoorderhout) hoger tot veel hoger is dan in de rest van de stad.

Kaart 3 betreft het percentage huishoudens met een laag inkomen in de verschillende wijken in Den Haag. De kaart laat zien dat het percentage huishoudens met een laag inkomen in Den Haag Zuidwest en de wijken van de stadsdelen Laak en Centrum veel hoger is dan in de rest van de stad. In een aantal wijken van Haagse Hout is dat eveneens het geval. Vooral Bezuidenhout en Mariahoeve kennen een hoger aantal dan gemiddeld voor Den Haag en Nederland.

Kaart 4 betreft het aandeel niet-werkenden als percentage van de beroepsbevolking in de verschillende wijken in Den Haag. De kaart laat zien dat het percentage niet-werkenden in Den Haag Zuidwest en de wijken van de stadsdelen Laak en Centrum veel hoger is dan in de rest van de stad. In een aantal wijken van Haagse Hout is dat eveneens het geval. Vooral Bezuidenhout en Mariahoeve kennen een hoger aantal dan gemiddeld voor Den Haag en Nederland.

Deze vier kaarten laten zien dat de wijken in het zuidelijke deel van de stad, in Den Haag Zuidwest en de stadsdelen Centrum, Laak en Haagse Hout (specifiek de wijken Bezuidenhout en Mariahoeve) hoger tot veel hoger scoren in de verschillende weergegeven problematiek. De doelgroep die het betreft heeft vaak andere zaken hoger op het lijstje staan; zorgen over financiën of gezondheid, werkloosheid, gevoel van

onveiligheid, etc. Het is een uitdaging om juist deze groep te betrekken bij grote veranderingen in de maatschappij. Het creëren van draagvlak in ontwikkelgebieden is belangrijk, omdat de inwoners in veel gevallen het tempo van een transitie bepalen.

In de selectie van de Haagse GTI gebieden is rekening gehouden met bovenstaande factoren en is de achterstandsscore leidend. Hoe hoger de score, hoe groter de achterstand van het gebied is. Hoe groter de achterstand van het gebied, hoe groter de ontwikkelnoodzaak.

Tabel 1: Selectie van de geselecteerde gebieden binnen de ITI van de stad

Geselecteerde gebieden	Programma	Fonds	Motivering voor de selectie van een geselecteerd gebied binnen de ITI van de Stad
Den Haag Zuidwest	KvW III	EFRO	Zuidwest staat bekend als een gebied met grote sociaaleconomische multi-problematiek, gekenmerkt door o.a. langdurige werkloosheid, armoede, schulden, toenemende (gevoelens van) onveiligheid, verloedering, gezondheidsproblemen en opgroeiende kansarme jongeren in een sociaal zwakke omgeving.
Stadsdeel Laak	KvW III	EFRO	In Laak wonen veel verschillende culturen samen, er wonen veel mensen met lage inkomens, er is sprake van hoge schuldenproblematiek en veel bijstandsgerechtigden en werkloosheid. De levensverwachting in Laak is lager dan in de betere wijken van Den Haag.
Stadsdeel Centrum	KvW III	EFRO	In Stadsdeel Centrum, specifiek in de wijken Stationsbuurt, Schilderswijk en Transvaal is veel achterstand van bewoners op het gebied van taal, opleiding, opvoeding en gezondheid. Veel mensen zijn laaggeletterd waardoor zij niet meekomen in de digitalisering van de samenleving. Het stadsdeel Centrum heeft 105.996 inwoners en bijna 40% van deze groep leeft rond het minimum.
Stadsdeel Haagse Hout	KvW III	EFRO	De segregatie in het stadsdeel is zeer groot. Het stadsdeel bestaat uit de wijken Benoordenhout, Bezuidenhout en Mariahoeve en Marlot. Dit zijn zeer uiteenlopende wijken. De achterstandsscore laat dit ook zien, het varieert van -17,8 tot 6,4. Het is van belang dat de verschillen in dit gebied worden verkleind en dat iedereen wordt meegenomen in maatschappelijke transitie en de banen van de toekomst.
Bedrijvzones	KvW III	EFRO	Dit zijn de gebieden waar de bewoners van de ontwikkelgebieden werken en waar initiatieven worden ontwikkeld om nieuwe banen te creëren en waar opleidingsinitiatieven kunnen ontstaan om mensen op te leiden voor de nieuwe banen die passen in de grote maatschappelijke transitie.

2. ANALYSE PER GEBIED EN SCHETS VAN HET ONTWIKKELPOTENTIEEL

REFERENTIE: ARTIKEL 29, LID 1, PUNT B), VAN DE GB-VERORDENING

2.1. Gebied 1: Den Haag Zuidwest

Den Haag Zuidwest (inwonersaantal circa 70.000) is een gebied binnen het stadsdeel Escamp van de gemeente Den Haag. Het bestaat uit de wijken Moerwijk, Morgenstond, Bouwlust, en Vrederust en het industrieterrein ZKD. Deze wijken kennen een zeer hoge achterstandsscore, Moerwijk heeft een score van 13,3, Bouwlust/Vrederust 8,7 en Morgenstond scoort 8,4. Karakteristiek voor het gebied is de aanwezigheid van voornamelijk naoorlogse sociale woningbouw (4-laagse portieketagewoningen). De woningen zijn doorgaans slecht onderhouden en zijn slecht geïsoleerd. Naast een hoge energierekening en een hoge CO2 uitstoot kan een woning met hardnekkige vocht en schimmel gezondheidsklachten veroorzaken.

Zuidwest staat ook bekend als een gebied met grote sociaaleconomische multi-problematiek, gekenmerkt door o.a. langdurige werkloosheid, armoede, schulden, toenemende (gevoelens van) onveiligheid, verloedering, gezondheidsproblemen en opgroeiende kansarme jongeren in een sociaal zwakke omgeving. De cijfers spreken voor zich: In Moerwijk leef je gemiddeld zeven jaar korter dan in een andere wijk. Een kwart van de bewoners van Zuidwest leeft in armoede en het inkomen ligt gemiddeld 8.000 euro lager dan in andere wijken in Den Haag.

De grootschalige opgave in Zuidwest biedt kansen. Er is veel winst te behalen in het verduurzamen van verouderde woningen, zowel qua klimaat, gezondheid als financieel. De grootschalige renovatie vraagt echter veel van bewoners. Het vergroten van draagvlak voor dergelijke transitie is cruciaal. Hoe enthousiasmeer je mensen om mee te doen, waar zitten de obstakels en belemmering? Welke meerwaarde zit er in voor hen? Heeft de verduurzaming van de wijk, naast wooncomfort, ook nog andere impact, bijvoorbeeld de opstap naar een nieuwe baan in de bouw- techniek of installatiesector? Een faciliteit in Zuidwest waar co-creatie, innovatie, opleiding, beschikbare werkruimte samen worden gebracht kan leiden tot een springplank naar een versnelde transitie, gezonde leefomgeving en de banen van de (nabije) toekomst.

2.2. Gebied 2: Stadsdeel Laak

Het Haags stadsdeel Laak bestaat uit de wijken Laakkwartier, Spoorwijk en de Binckhorst. In het stadsdeel wonen 46.443 mensen. De achterstandsscore van het stadsdeel is 11,2. Dit is één van de hoogste scores van de gemeente Den Haag. De wijken Laakkwartier en Spoorwijk zijn vooroorlogse wijken van

rond de jaren 1930 met een hoge bevolkings- en bebouwingsdichtheid en weinig ruimte voor groen. In het gebied Laakhavens, onderdeel van Laakkwartier, is een voormalig industriegebied getransformeerd naar woningen. In de wijk zijn relatief weinig voorzieningen.

Het vooroorlogse deel van Laakkwartier en Spoorwijk bestaat uit grote portiekflats met slechte isolatie en veel verkamering waardoor er veel mensen in kleine ruimtes leven. Laak kent een hoog aandeel koopwoningen, die vaak in een slechte staat verkeren. In de wijken wonen daarnaast veel verschillende culturen samen met veel mensen met lage inkomens, hoge schuldenproblematiek en veel bijstandsgerechtigden en werkloosheid. De werkenden zijn vaak werkzaam in sectoren als de bouw of in het Westland. De levensverwachting in Laak is lager dan in de betere wijken van Den Haag.

In de Binckhorst wordt het voormalige bedrijventerrein getransformeerd naar woningen. Door veel nieuwbouw te realiseren wordt in de komende jaren in het gebied duizenden woningen bijgebouwd om Den Haag verder te laten groeien. Deze woningen zijn modern, goed geïsoleerd en voorzien van de laatste innovaties op de markt. Een groot contrast met de bebouwing in Laakkwartier en Spoorwijk. Om segregatie in het stadsdeel tegen te gaan is het belangrijk dat alle bewoners in het stadsdeel mee komen in de verschillende innovatieve transitie.

2.3. Gebied 3: Stadsdeel Haagse Hout

Het stadsdeel Haagse Hout bestaat uit de wijken Benoordenhout, Bezuidenhout en Mariahoeve en Marlot. Dit zijn zeer uiteenlopende wijken. In het stadsdeel wonen 48.072 mensen en het stadsdeel heeft een achterstandsscore van - 5,8. Dit is laag, maar dat komt door de duidelijke segregatie in het stadsdeel met zeer grote verschillen. Benoordenhout is een stadswijk uit de jaren 1920, met grote huizen en een ruime groene opzet. Deze wijk heeft een achterstandsscore van -17,8. Bezuidenhout komt uit dezelfde bouwperiode, maar met een hogere dichtheid van bebouwing en bewoning. Dit deel van het stadsdeel kent een achterstandsscore van -3, waarbij een deel van de wijk er aanzienlijk slechter voorstaat (met een score van 6,4) dan de rest van de wijk. Zie ook het weergegeven kaartje. Andere wijk van het stadsdeel is Mariahoeve en Marlot. De wijk krijgt de score 1. Marlot heeft echter als buurt een score van -26, tegen de rest van de buurten die allemaal rond de 5 scoren.

De segregatie in het stadsdeel is zeer groot. Om de tweedeling tegen te gaan in het stadsdeel kan er veel worden gedaan aan de grote transitie. Bezuidenhout bestaat net als Laak voor een groot deel uit bouw uit de jaren 1920 en uit naoorlogse blokken die zijn gerealiseerd na het bombardement op het stadsdeel. Deze woningen hebben over het algemeen slechte isolatie en zijn aangesloten op het gasnet. Om de bewoners mee te krijgen in de energietransitie kunnen er veel stappen worden gezet. Mariahoeve heeft de eerste stap gezet om draagvlak te creëren voor en te investeren het versnellen van het verduurzamen van de woningvoorraad, maar meer investeringen en verdere opschaling in het gebied is nodig.

2.4. **Gebied 4: Stadsdeel Centrum**

Het stadsdeel Centrum heeft 105.996 inwoners. Net als het stadsdeel Haagse Hout is het een erg divers stadsdeel met veel verschil in inkomen en ontwikkeling. Het stadsdeel heeft een achterstandscore van 7,2. Een aantal wijken in het stadsdeel hebben een nog hogere score. Dit zijn de Stationsbuurt met een score van 10,2, de Schilderswijk met een score van 13,3 en Transvaal met een score van 14. De Stationsbuurt is een oude stadswijk, onderdeel van de eerste stadsuitbreiding van de tweede helft van de 19^e eeuw. De wijk bestaat uit een deel van de originele bebouwing en uit een deel stadsvernieuwing. De Schilderswijk kent een hoog aandeel stadsvernieuwing. Transvaal bestaat juist uit veel oudere panden. Transvaal wordt gekenmerkt door oudere vooroorlogse woningen, vooral begin 1900 tot 1935, een deel stadsvernieuwing en de aanwezigheid van twee grote bedrijventerreinen en de Haagse Markt. De wijk Transvaal heeft de hoogste achterstandscores van Den Haag.

Stadsdeel Centrum kent een aantal van de dichtstbevolkte wijken van Den Haag. Pleinen, plantsoenen en openbaar groen zijn schaars. Er is een hoge mobiliteit, per jaar wisselt 30% van de woningen van bewoner, waarbij meestal naar een woning buiten het stadsdeel wordt verhuisd. Bijna 40% van de bewoners leeft rond het minimum. Dit heeft een negatieve invloed op de sociale cohesie in het stadsdeel. In Stadsdeel Centrum, specifiek in de wijken Stationsbuurt, Schilderswijk en Transvaal is veel overlast en achterstand van bewoners op het gebied van taal, opleiding, opvoeding en gezondheid. Veel mensen zijn laaggeletterd waardoor zij niet meekomen in de digitalisering van de samenleving. De gezondheid van is vaak slechter dan in andere delen van de stad en de bewoners wonen in vaak oudere woningen met achterstallig onderhoud. Daardoor ondervinden zij ook klachten en profiteren zij niet van de mogelijkheden van de energietransitie.

2.5. **Gebied 5: Bedrijvzones rond de gekozen GTI-gebieden met een hoge werkgelegenheid**

Gebied Scheveningen haven

Scheveningen Haven biedt veel werkgelegenheid aan de bewoners uit de GTI-gebieden. In de haven zijn verschillende bedrijven gevestigd, veel zijn er actief in de visserij. Daarnaast biedt de haven mogelijkheden voor innovatie en ontwikkeling, waardoor transitie daar goed kunnen landen. De bredere transitie en maatschappelijke uitdagingen kunnen in de haven ruimte krijgen om tot de bewoners uit de GTI-gebieden te komen. De haven bestaat uit drie onderdelen:

- In de eerste haven: visserij
- In de tweede haven: een mix van activiteiten, zoals plezier- en chartervaart en wonen, waarbij restaurants en paviljoens de haven omzomen.

- In de derde haven: wonen en innovatieve maritieme bedrijvigheid en kennisinstellingen. De kades zullen er worden gebruikt voor grotere bedrijfs- en onderzoeksschepen, maar ook voor het aanmeren van grotere zeilschepen.

Gebied Westvlietweg

Bedrijventerrein Westvlietweg is een klein bedrijventerrein aan de rand van de stad. In het gebied zijn ca. 335 bedrijven gevestigd met meer dan 2.750 werknemers. Westvlietweg heeft een belangrijke functie voor de stadseconomie van Den Haag. Een brede diversiteit aan bedrijven is in het gebied gevestigd, o.a. ICT, techniek, logistiek, detailhandel, afvalverwerking en sportactiviteiten.

Gebied Forepark/bedrijventerrein Ypenburg

In het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg liggen de bedrijventerreinen Forepark en Ypenburg. Forepark is een bedrijventerrein met verschillende type bedrijven. Er zijn grote kantoren, veel autobedrijven, maakindustrie en ADO Den Haag gevestigd. Daarnaast ligt in het stadsdeel het bedrijventerrein Technology Park Ypenburgh, waar innovatieve maakindustrie gevestigd is. Er is op het terrein een groot composietencluster in ontwikkeling. Daarnaast zijn er diverse andere technologische en minder technologische maakbedrijven gevestigd.

3. TERRITORIALE STRATEGIE

REFERENTIE: ARTIKEL 29, LID 1, PUNT C), VAN DE GB-VERORDENING

3.1. Den Haag Zuidwest

Regiodeal Zuidwest

De afgelopen jaren is de aanpak van Den Haag Zuidwest geïntensiveerd. De gemeente, Het Rijk en de regio trekken samen op in de Regio Deal Den Haag Zuidwest om de multi-problematiek aan te pakken. Dit gebeurt aan de hand van de volgende drie pijlers: Samenleving en participatie; Vitale inwoners; Activeren, leren en werken (inclusief wijkeconomie). Deze integrale aanpak moet ertoe leiden dat de achterstand van Den Haag Zuidwest op (sociaal- economische) factoren als werk, onderwijs, sociale cohesie en veiligheid ten opzichte van het gemiddelde in Den Haag in 2023 kleiner is geworden. Rijk en Regio beogen met deze Regio Deal gezamenlijk een totale investering van € 15 miljoen te realiseren.

Nationaal Programma Den Haag Zuidwest

Ondanks alle inzet in de afgelopen decennia is er meer nodig om Zuidwest weer op de kaart te zetten. In 2020 hebben 16 gebieden een impactanalyse ontwikkeld in het kader van het Programma Leefbaarheid & Veiligheid, een samenwerking tussen Rijk en gemeenten. Het programma is gericht

op het integraal verbeteren van de leefsituatie van de meest kwetsbare wijken in de steden, op gebied van o.a. onderwijs, welzijn, gezondheid, werk & inkomen, veiligheid, leefomgeving en wonen. De Rijksoverheid heeft Den Haag Zuidwest aangewezen als een van de 16 stedelijke vernieuwingsgebieden.

Uitgangspunt is dat partijen in de vernieuwingsgebieden extra inzet leveren op een breed terrein. Dit brede terrein gaat over thema's als verbetering van de onderwijsresultaten en doorstroming naar hogere onderwijsniveaus, aandacht voor jeugd, bestrijding van voortijdig schoolverlaten, schuldhelpverlening en ondersteuning van multi-probleemgezinnen. Tevens vindt veel inzet plaats op het vergroten van de doorstroming naar werk (bv. leer-werkplekken) en uitstroom uit uitkering-situaties. Op fysiek gebied ligt de basis in o.a. een grootscheepse investering in renovaties (inclusief verduurzaming).

Intentieverklaring 'Het verbond van Zuidwest'

Op 8 juli 2021 is de volgende stap gezet met de ondertekening van de intentieverklaring 'het Verbond van Zuidwest'. Hiermee spreken gemeente, bewoners, ondernemers en maatschappelijke partners uit om in de komende jaren intensief samen te werken om Zuidwest er weer bovenop te krijgen. Het doel is om de komende 20 jaar samen werk te maken van een vernieuwd Zuidwest.

3.2. Gebied 2: Stadsdeel Laak

Wijkagenda stadsdeel Laak

Gemeente Den Haag heeft de wijkagenda's van de verschillende stadsdelen in 2018 herijkt om tot nieuwe agenda's te komen. Voor het stadsdeel Laak komt een aantal zaken naar voren. Allereerst kent Laak een zeer hoog percentage laaggeletterdheid en problemen in de taalvaardigheid van de bewoners. Hierdoor komen zij moeilijk mee in grote maatschappelijk transitie, waaronder de digitalisering. Het algemene beeld is dat het inkomen laag en de werkloosheid hoog is. Daarnaast zijn de zorgkosten bovengemiddeld hoog. Tegelijkertijd zijn er in Laak zorgen om de veiligheid en leefbaarheid van het stadsdeel. Om te zorgen dat het gevoel van veiligheid en leefbaarheid wordt vergroot en de sociale cohesie wordt versterkt, wordt er in het stadsdeel meer gewerkt aan het verduurzamen van de samenwerking tussen verschillende organisaties, bewoners, ondernemers en de gemeente.

Omdat veel mensen wonen in gestapelde woningen, van woningcorporaties of in particuliere verhuur of als eigenaar zelf, is er meer stimulans nodig om de woningvoorraad in het stadsdeel te verduurzamen. De bewoners en eigenaren worden betrokken bij de energietransitie en de verwachte kostenbesparing die ook als stimulans kan gelden. De kwaliteit van de woningen is slecht en er zijn veel onderhoudsachterstanden. Tegelijkertijd wordt er veel nieuwbouw gerealiseerd, met name in Laakhavens en de Binckhorst. Bij de ontwikkelingen in die gebieden moet de energietransitie

een belangrijk onderdeel zijn. Door de komst van veel nieuwe woningen, wordt een groot beslag gelegd op de leefomgeving, waarin voldoende voorzieningen, zowel fysiek als sociaal, geborgd moeten zijn. Op de Binckhorst zijn veel statushouders gehuisvest, waarvoor extra acties nodig zijn om hen goed deel te laten worden van de samenleving.

Coalitie Laak

De ondernemers, organisaties, scholen, instellingen in Laak vormen samen met de gemeente de 'Coalitie Laak'. Deze coalitie wil structureel en duurzaam bijdragen aan een sterke, aantrekkelijke en veilige wijk met versterking van de sociale en economische positie van bewoners in de wijk. De partijen dragen financieel bij aan de Coalitie Laak en vormen de 'aanjaaggroep'. De aanjaaggroep heeft tot taak de project ideeën uit te voeren. Samen wil men projecten opzetten, door te ontwikkelen en te implementeren. Daarnaast wil men met studenten onderzoek doen en uitvoering geven aan concrete innovatieve projecten en het doen van stages in de wijk. Inzet en verbetering van praktijk gestuurd onderwijs dat zich uitdrukt in het werken aan relevante opgaven in de wijk, samen met de coalitiepartners met het doel meer zelfbeheer bij de bewoners te leggen.

I'M Binck

Het netwerk I'M Binck is de InvesteringsMaatschappij Binckhorst, een onafhankelijk non-profit platform van ondernemers, publieke stadmakers, creatieven, ontwikkelaars, gemeente en andere stakeholders. I'M BINCK heeft geen eigen bezit of financieel kapitaal; deelnemers investeren met samenwerking, kennisdeling, tijd, het leggen van verbindingen en concrete projecten. Zo draagt I'M BINCK bij aan een kwalitatief goed functionerende Binckhorst, waar ook het maatschappelijke belang een plek heeft. De grote uitdaging voor I'M BINCK is het versterken van de toekomstige ontwikkelingen in de Binckhorst door gebruik te maken van de rauwe, authentieke kracht en identiteit van het gebied. Hiervoor heeft I'M BINCK, samen met haar netwerk de 'Kernwaarden Binckhorst 2017-2030' geformuleerd die in 2017 in de gemeenteraad zijn bekrachtigd en inmiddels zijn opgenomen in de gebiedsaanpak en het omgevingsplan van de gemeente.

3.3. Gebied 3: Stadsdeel Haagse Hout

Wijkagenda Stadsdeel Haagse Hout

Bezuidenhout kent een grote verscheidenheid aan duurzaamheidsinitiatieven vanuit bewoners en het bedrijfsleven. De werkgroep Duurzaam Bezuidenhout, voortkomend uit het wijkberaad, speelt hierin een belangrijke rol. Een kans hierbij vormt woningverbetering van de (grote) particuliere voorraad. De wijk kent veel oudere en verschillende woningtypes over verschillende jaren. Doordat veel bedrijfslocaties zijn getransformeerd naar woningen zijn er enerzijds meer bedrijven op zoek naar een geschikte werklocatie en anderzijds komen er meer expats die weinig hechting hebben met de wijk. Dit zijn speerpunten uit de wijkagenda.

Een andere belangrijke prioriteit is om Mariahoeve duurzamer te maken. Veel woningen worden onder handen genomen om de al wat ouder en daardoor minder goed geïsoleerde woningen te verduurzamen. Betere isolatie en duurzame energie kan helpen de energierekening van mensen lager te maken. Het verduurzamen van Mariahoeve wordt met de buurtbewoners opgepakt. Dit wordt gedaan met de bijdrage van ERFO/REACT-EU.

Wijklab Mariahoeve

Om Mariahoeve toekomstbestendig te maken, is het stadslab opgezet om het overkoepelend doel voor de energietransitie te realiseren. Mariahoeve is één van de groene energiewijken van Den Haag. In het Wijklab wordt in samenwerking tussen bewoners, ondernemers en de gemeente gewerkt aan de energietransitie. Wijklab Mariahoeve is met twee vraagstukken aan de slag gegaan: “Hoe krijgen wijkbewoners de juiste rol bij de energietransitie” en het vraagstuk “Hoe kunnen initiatieven vanuit de wijk beter verduurzamen”.

CID en de ontwikkelingen rond station Laan van NOI

Het Central Innovation District (CID) betreft een transformatie van de drie stationsgebieden in het economische hart van Den Haag. In deze ambitie staat het creëren van economische groei centraal, met volop kansen voor ondernemerschap, persoonlijke groei en duurzame werkgelegenheid voor toekomstige generaties in een aantrekkelijke en leefbare omgeving. In de Agenda 2040 staat dat het CID er moet zijn voor alle lagen van de bevolking. Er is ook bewustzijn op het in gezamenlijkheid vinden van oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken in dicht-stedelijk gebied met bijvoorbeeld de inzet van de CID Innovatie Challenge. Het vraagt om nieuwe oplossingen die worden ontwikkeld in samenwerking met een breed palet aan partijen. De actiepunten uit het Kansen voor West III programma sluiten aan op de inclusieve en economische ambities van het CID. De volgende doelen binnen het CID staan beschreven die hier mede concrete invulling aan moeten gaan geven:

- Meer opleidingsfuncties in het CID van masters tot leerwerkarrangementen.
- Meer opleidingsvormen voor volwassenen en professionals.
- Meer diversiteit van grote, kleine en startende bedrijven.
- Meer mogelijkheden voor kunstenaars en ambulante handel in de publieke ruimte.
- Hogere connectiviteit tussen het CID en andere woonwijken.

Er wonen in dit gebied ruim 46.000 mensen in 25.000 huishoudens. Van de bewoners is 36% hoog opgeleid, 35% middelbaar en 29% praktisch. De helft van de bewoners is van niet-westerse komaf, 20% is zogenaamde westers allochtoon en 30% woont al meerdere generaties in Nederland. Dagelijks studeren er ca. 35.000 studenten en werken er ca. 90.000 mensen. In het stadsdeel Haagse Hout wordt vooral in de wijk Bezuidenhout gewerkt aan de realisatie van het CID. Daarin zijn het Beatrixkwartier en het gebied rond het station Den Haag Laan van NOI van belang. In deze gebieden wordt enerzijds gewerkt aan plek voor grote internationale ondernemingen in meer traditionele sectoren en anderzijds aan plek voor technisch innovatieve bedrijven in de sectoren IT, Tech en Security.

Deze vaak hoogtechnologische bedrijven zorgen voor veelal hoogopgeleide werkgelegenheid. Zoals eerder aangegeven is het de ambitie om het CID er te laten zijn voor alle lagen van de bevolking. Een mooie uitdaging om bijvoorbeeld belangrijke spelers in dit gebied zoals The Hague Security Delta (HSD) en The Hague Tech te verbinden aan de maatschappelijke opgave in de directe omgeving, bijvoorbeeld het vergroten van digitale veiligheid in wijken. Daarnaast betekent groei van bedrijven meer kans op indirecte werkgelegenheid voor praktische opgeleiden.

3.4. **Gebied 4: Stadsdeel Centrum**

Wijkagenda stadsdeel Centrum

In de wijkagenda's van het Stadsdeel Centrum komt naar voren dat in de verschillende wijken ook de energietransitie en de transitie in de digitalisering en zorg c.q. leefstijl, belangrijke speerpunten zijn voor de komende periode. Een groot deel van de bevolking in Stadsdeel Centrum leeft rond het minimuminkomen. De Schilderswijk, Stationsbuurt en Transvaalkwartier hebben zeer hoge achterstandsscores. In stadsdeel Centrum, specifiek in Transvaal en de Schilderswijk is ook veel bedrijvigheid gevestigd op de bedrijventerreinen Uitenhagestraat en de Fruitweg en de Haagse Markt.

Netwerken en initiatieven in het stadsdeel

In het stadsdeel centrum bestaan veel netwerken en initiatieven die over de gehele stad actief zijn. Het is een oud, dichtbevolkt stadsdeel met veel bestaande structuren. Er zijn veel buurthuizen, netwerken en hubs actief waarin de maatschappelijke transitie worden ingebed. De uitdaging wordt om de bestaande structuren te benutten om invulling te geven aan de maatschappelijke transitie in het stadsdeel.

3.5. **Gebied 5: Bedrijvzones rond de gekozen GTI-gebieden met een hoge werkgelegenheid**

Bedrijvzone Scheveningen haven

Scheveningen Haven heeft veel bedrijvigheid in kleinschalige bedrijven in de haven en op zee. Daarnaast biedt de haven mogelijkheden voor innovatieve ontwikkeling op zee, de energietransitie en werkgelegenheid.

Bedrijvzone Westvlietweg

Westvlietweg is een divers bedrijventerrein met verschillende soorten werkgelegenheid, in de zorg, maakindustrie en de bouw/energietransitie.

Bedrijvenzone Forepark/ Ypenburg

Forepark/Ypenburg biedt mogelijkheden voor werkgelegenheid in technologische ontwikkeling en de wijze waarop transities in de hernieuwbare energie en de digitalisering terugkomen in de maakindustrie. Naast hoogtechnologische banen is er ook behoefte aan praktische banen en heeft de ontwikkeling van het gebied ook impact op indirecte werkgelegenheid zoals onderhoud en beheer.

4. INSTRUMENTARIUM

REFERENTIE: ARTIKEL 30 TM 34 GB-VERORDENING

Onder Stedelijke ontwikkeling zijn twee actielijnen uitgewerkt. Dit is 1) bevordering van de transities in de GTI-gebieden en 2) de mismatch op de arbeidsmarkt. Onder actielijn 1 wordt ook deels invulling gegeven aan prioriteit 2, klimaat.

Actielijn 1: bevordering van de transities in de GTI-gebieden.

Het bevorderen van de transities in de GTI-gebieden wordt aangepakt door de inzet van Stadslabs en Transitiehubs. Onder Stadslabs worden projecten op basis van het CLLD-instrument opgezet. Dit zijn projecten voor het inbedden van transities door middel van initiatieven van bewoners en van (collectieven) van (of met) bedrijven. Stadslabs zijn gericht op het vergroten van draagvlak, door hen kennis te laten maken met de transities. In Den Haag wordt gedacht aan CLLD-projecten, specifiek op het thema energietransitie. Deze CLLD gaat in het voorstel met een lokale actiegroep van bewoners en ondernemers uit de wijk andere bewoners en ondernemers kennis laten nemen van de energietransitie. Dat kan bijvoorbeeld door isolatie en elektrisch koken via laagdrempelige bijeenkomsten aan te brengen of te testen. Ook kan de CLLD werk maken van klimaatadaptatie door bijvoorbeeld geveltuinen aan te leggen of groenvoorzieningen aan te pakken. Daarnaast zal met subsidie voor transitiehubs worden geïnvesteerd in het fysiek samenbrengen van partijen die de transities voor de bewoners van de stad samenbrengen. Dat kunnen plekken zijn voor bijvoorbeeld de transities in de zorg, digitalisering of de energietransitie, bijvoorbeeld een klaslokaal waarin zorginnovaties worden gedemonstreerd aan bewoners hoe men langer thuis kan blijven wonen door nieuwe technologie.

Concreet zien we in Den Haag de volgende mogelijke acties:

- Om meer draagvlak te creëren voor de energietransitie wordt geïnvesteerd in de ondersteuning van lokale actiegroepen, Stadslabs, die met bewoners van de wijken met het Community Led Local Development (CLLD). Op basis van CLLD wordt daardoor de weg vrijgemaakt voor de verdere inbedding van de energietransitie in de Haagse Groene Energiewijken in de ontwikkelgebieden. Ook kan met CLLD worden geïnvesteerd in klimaatadaptatie in wijken, door de aanleg van bijvoorbeeld groene daken en geveltuinen.
- Met het CLLD-instrument kan de inbedding van transitie als de digitalisering laagdrempelig worden aangepakt. Dit sluit aan bij de problemen die men ervaart met de hoge mate van laaggeletterdheid in een aantal Haagse wijken. Om de inwoners mee te krijgen in de 21^e eeuw is het van belang dat ook zij met de digitalisering mee kunnen komen.
- Transitiehubben maken de grote maatschappelijke uitdagingen tastbaar en verlagen drempels om hierin mee te kunnen komen. Door te investeren in transitiehubben wordt bijvoorbeeld geïnvesteerd in gezondere en vitalere burgers door in te zetten op leefstijlpreventie, zorg en de digitalisering of energietransitie. Transitiehubben zijn er zowel voor bewoners als voor bedrijven.
- Om de energietransitie te versnellen kan worden onderzocht of er met revoluerende middelen geïnvesteerd kan worden in het klimaatneutraal maken van het Haags MKB. Het MKB zorgt voor de helft van de banen in de stad. Juist voor de mensen met een laag opleidingsniveau vormt het MKB een belangrijke werkgever. Kleine bedrijven in de wijken vormen de spil in de wijk economie. Met gunstige leningen worden deze bedrijven klimaatneutraal gemaakt.
- Om de circulaire economie te versnellen is er meer draagvlak nodig, bijvoorbeeld om afval goed aan te bieden. Om afval en restproducten beter te benutten, om te zetten in energie of in nieuwe materialen of op te nemen in de voedselketen, kan worden gedacht aan toelevering, scheiding en het in beeld brengen van de kosten en mogelijkheden.

Actielijn 2: Bevorderen sociale inclusie en bestrijden armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit

In het algemeen kunnen we stellen dat trends als digitalisering, globalisering en vergrijzing een steeds groter beroep doet op de wendbaarheid (mobiliteit) van mensen. Het belang van een goed opgeleide en wendbare beroepsbevolking wordt daarmee steeds groter. Daarnaast blijven bepaalde

groepen nu al achter. Dit maakt de vraag hoe de talenten van de beroepsbevolking (blijvend) benut worden en duurzame inzetbaarheid urgent. Verdere stappen zijn noodzakelijk om nu en in de toekomst talent goed te blijven benutten en vraag en aanbod op de arbeidsmarkt goed op elkaar aan te laten stuiten.

De interventies voor het bevorderen van sociale inclusie en de bestrijding van armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit zijn gericht op het verbeteren van de randvoorwaarden voor het verbeteren van arbeidsmobiliteit op de arbeidsmarkt. Het vertrekpunt hierbij wordt gevormd door de vraag vanuit de werkgevers op de arbeidsmarkt. Door het stimuleren van goede condities voor re- en upskilling, wordt gewerkt aan het verhogen van economische zelfredzaamheid en sociale inclusie. Met deze actielijn willen we vooral zorgen voor goede randvoorwaarden en condities voor optimalisering van de arbeidsmarkt, van stagefaciliteiten tot het bevorderen van sociaal ondernemerschap. Het bevorderen van arbeidsmobiliteit gaat langs twee wegen:

- Kwantitatieve mismatch: door demografische veranderingen ontstaat er een andere verhouding op de arbeidsmarkt waardoor er in de toekomst meer gepensioneerden en minder werkenden zijn. Tegelijkertijd is er een groeiend onbenut arbeidspotentieel van mensen die niet meekomen op de arbeidsmarkt;
- Kwalitatieve mismatch: de skills van de werknemers sluit niet aan bij de wensen van de werkgevers. Door in te zetten op de skills worden werknemers en potentiële werknemers duurzaam inzetbaar gehouden voor de toekomst, waardoor zij wendbaar zijn in de verandering op de arbeidsmarkt. Dit sluit ook aan op de bredere maatschappelijke transitie in de maatschappij.

Concreet zien we in Den Haag de volgende mogelijke acties:

- Om de kwantitatieve mismatch aan te pakken wordt geïnvesteerd in projecten die groepen die naast de arbeidsmarkt staan “te ontsluiten” voor de arbeidsmarkt. Dit kan bijvoorbeeld door extra inzet op ouderen, statushouders, kwetsbare mensen met een arbeidsbeperking en mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Door vergrijzing moeten sectoren bijvoorbeeld nadenken over het binden van nieuwe doelgroepen, zoals in de sector transport en logistiek.

- Om de kwalitatieve mismatch aan te pakken wordt geïnvesteerd in projecten die skills uit de bredere maatschappelijke opgaven en transitie aanleren. Dit kan bijvoorbeeld op het vlak van de zorg, energietransitie of digitalisering zijn. Voorbeelden hiervan zijn de projecten als De Vrouwenacademie in de Haagse Schilderswijk, Haagbouw, Young Digitals in de Binckhorst en Techgrounds;
- Om de kwalitatieve mismatch aan te pakken wordt geïnvesteerd in de duurzame inzetbaarheid van mensen door hen de skills te leren die nodig zijn om onder andere behouden te worden voor de eigen werkzaamheden, zodat zij niet buiten het arbeidsproces komen te staan. Voorbeeld hiervan is door toenemende digitalisering, het belang van IT-vaardigheden in het eigen werk.

5. STAKEHOLDERS

GEEF EEN BESCHRIJVING VAN DE BETROKKENHEID VAN PARTNERS OVEREENKOMSTIG ARTIKEL 8 BIJ DE VOORBEREIDING EN UITVOERING VAN DE STRATEGIE.

Belangrijke stakeholders zijn:

- Gemeente Den Haag (de verschillende diensten, stadsdelen en programma's als Legal & Policy)
- The Hague Security Delta (koppeling digitalisering en veiligheid in ontwikkelgebieden)
- Impact City (gericht op doing good en doing business)
- Incubators/bedrijfsverzamelconcepten (in de ontwikkelgebieden) zoals The Hague Tech/ Yes! Delft, The New Farm, HSD Campus, Humanity Hub.
- Duurzaam Den Haag
- Sociaal ondernemers zoals Young Digitals, Stichting Studeren en Werken op Maat, I-Did en Copiatek
- Buurtcentra zoals De Mussen (Haagse Schilderwijk), Vadercentrum (Laak)
- Onderwijs (ROC Mondriaan en Haagse Hogeschool, JINC en de strategische alliantie Leiden-Delft-Erasmus Universities)
- Bewoners en bedrijven in de stad

- Netwerken als Moerwijk Coöperatie, Coalitie Laak, I'm BINCK, The Social Club, MKB Den Haag en VNO/NCW
- Welzijnsorganisaties als Basalt, STEK, Pitztop
- Verenigingen van ondernemers, winkeliers etc.

In de voorbereiding van Kansen voor West III zijn de verschillende stakeholders in de stad op vrijdag 8 oktober bij The New Farm geconsulteerd. Deze bijeenkomst heeft inzicht gegeven in de keuzes en actielijnen voor het nieuwe programma. Er is stil gestaan bij de uitgangspunten van de voorgaande programma's, de lange termijn strategie, de prioriteiten en de verschillende initiatieven die hieruit naar voren zijn gekomen. Tijdens een interactieve bijeenkomst waarbij gebruikt is gemaakt van een online tool, is input opgehaald voor dit nieuwe programma. Met een interactieve workshop is verder verkend welke mogelijke nieuwe projecten kunnen passen in het nieuwe programma en hoe de stakeholders verder in kaart konden worden gebracht. Op basis van de consultatie zal in voorbereiding op de openstellingen verdere verdiepende gesprekken worden gevoerd met de stakeholders.

6. GOVERNANCE

Openstelling

Den Haag kent een regionaal en een stedelijk budget. Er is een regionale openstelling waarbij zal worden gewerkt met een jaarprogrammering. Deze wordt opgesteld in samenspraak met de andere partners van Kansen voor West, waarbij zoveel mogelijk wordt gezocht naar mogelijkheden om samen het beschikbare budget in calls open te stellen. Het stedelijk deel kent twee actielijnen. Het voornemen is om bij de start van het programma (april 2022) beide actielijnen open te stellen met een deel van het budget, in afstemming met de andere stedelijke programmabureau's. Op basis van de eerste openstelling wordt beoordeeld hoe de volgende openstelling eruit zal zien.

Projectselectie

Voor het stedelijk programma worden openstellingen gepubliceerd waarop subsidieaanvragen kunnen worden ingediend via het webportaal. Het is gebruikelijk dat er voorafgaand aan een formele indiening van een aanvraag al contact is geweest tussen indiener en programmabureau/steunpunt. Toewijzing van middelen aan projecten zal gebaseerd zijn op inhoudelijke kwaliteit. Als deze kwaliteit aannemelijk is volgt toekenning op basis van de voorwaarden van de openstelling. De beoordeling wordt gedaan in een aantal stappen:

- Aanvragen worden eerst getoetst op compleetheid;
- Vervolgens wordt getoetst of de aanvraag aansluit bij het bestaande beleid en het Kansen voor West programma, waarbij wordt gekeken naar de beleidsinhoudelijke bijdrage van het project aan de doelstellingen van het Operationeel Programma en het vigerend beleid voor het gebied. Hiervoor werkt het Programmabureau nauw samen met vakinhoudelijke experts binnen de gemeentelijke organisatie;
- Inhoudelijke beoordeling door stedelijke adviesgroep;
- Financieel/technische beoordeling. Hierbij wordt gekeken naar zaken als subsidiabiliteit van kosten, staatssteun, de technische haalbaarheid, aanbesteden, gelijke kansen, uitgavenplanning, etc.

Organisatie

Uitgangspunt is dat de governance zoals deze in Kansen voor West II (2014 – 2020) zich heeft ontwikkeld in het nieuwe programma zoveel mogelijk wordt gehandhaafd. Dat betekent dat het systeem van projectselectie via openstellingen wordt gecontinueerd. Ook de beoordeling van de Stedelijke Adviesgroep Den Haag, onder voorzitterschap van de wethouder Economie wijzigt niet. Gezien de inhoudelijke wijzigingen van het programma zal in de samenstelling van de Stedelijke Adviesgroep expertise worden toegevoegd.

Publiciteit

Qua publiciteit zal Den Haag het Uitvoeringsprogramma op de eigen website en die van Kansen voor West plaatsen. Informatie over toegekende projecten zal worden gedeeld op de website van Kansen voor West en via sociale media. Den Haag ondersteunt projecten bij hun publiciteitsuitingen en beoordeelt hun inspanningen op dat vlak. Er wordt er een halve FTE vrijgemaakt voor de controle op de publiciteitsvereisten.

Verantwoording door Intermediaire Instantie

Den Haag zal als Intermediaire Instantie voor de uitvoering van het (stedelijke) Uitvoeringsprogramma worden aangewezen en hiertoe het reeds bestaande Programmabureau Europa en Fondsen binnen de Dienst Stedelijke Ontwikkeling, directie Economie, Mobiliteit en Ruimte voortzetten. Den Haag zal verantwoording afleggen aan de Managementautoriteit van Kansen voor West III. Hierover zullen sluitende afspraken in lijn met de bepalingen uit de Europese regelgeving worden gemaakt, deze afspraken worden in een convenant vastgelegd.

